

Списание ЕПОХИ
Издание на Историческия факултет на
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”
Journal EPOCHI [EPOCHS]
Edition of the Department of History of
St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Turnovo

Том / Volume XXIV (2016),
Книжка / Issue 1

СЪБИТИЯ. РЕДАКЦИОННИ МАТЕРИАЛИ / CHRONICAL. EDITORIALS

Списание ЕПОХИ
Издание на Историческия факултет на
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”
Journal EPOCHI [EPOCHS]
Edition of the Department of History of
St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Turnovo

Том / Volume XXIV (2016),
Книжка / Issue 1

**МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ ПО СЛУЧАЙ 830 ГОДИНИ ОТ
ВЪСТАНИЕТО НА БРАТЯТА ПЕТЪР И АСЕН, НАЧАЛОТО НА ВТОРОТО
БЪЛГАРСКО ЦАРСТВО И ОБЯВЯВАНЕТО НА ТЪРНОВО ЗА СТОЛИЦА НА
БЪЛГАРИЯ И 780 ГОДИНИ ОТ ЛЕГИТИМНОТО ВЪЗБНОВЯВАНЕ НА
БЪЛГАРСКАТА ПАТРИАРШИЯ „ЦАРЕВГРАД ТЪРНОВ И ВТОРОТО
БЪЛГАРСКО ЦАРСТВО В СРЕДНОВЕКОВНИЯ СВЯТ”**

Анелия МАРКОВА

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE ON THE OCCASION OF 830 YEARS
SINCE THE REVOLT OF THE BROTHERS ASSEN AND PETER,
THE ESTABLISHMENT OF THE SECOND BULGARIAN EMPIRE AND
THE ANNOUNCEMENT OF TARNOVO AS CAPITAL OF BULGARIA AND 780 YEARS
SINCE THE LEGITIMATE RENEWAL OF THE BULGARIAN PATRIARCHATE
“IMPERIAL CITY OF TÄRNOV AND THE SECOND BULGARIAN EMPIRE
IN THE MEDIEVAL WORLD”**

Aneliya MARKOVA

От 26 до 28 октомври 2015 г. в гр. Велико Търново се проведе международна научна конференция по случай 830 години от въстанието на братята Петър и Асен, началото на Второто българско царство, обявяването на Търново за столица на България и 780 години от легитимното възобновяване на Българската патриаршия, под обединяващото заглавие „Царевград Търнов и Второто българско царство в средновековния свят”. Конференцията беше най-голямото научно събитие през 2015 г. в страната в областта на медиевистиката, организирано по случай на знакови за България исторически събития. Не случайно форумът, организиран от Историческия факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий” и Община Велико Търново, събра елита на историческата наука, както и не случайно той беше осветен и проведен под специалния патронаж на Негово Светейшество Българския патриарх и Софийски митрополит Неофит.

В конференцията взеха участие над седемдесет историци, археолози и филолози от България, Македония, Сърбия, Румъния, Русия, Полша, САЩ, Казахстан. От българска страна бяха представени водещите български научни и академични институции – ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”, СУ „Св. Климент Охридски”, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”, Шуменски университет „Епископ Константин Преславски”, Югозападен университет „Неофит Рилски”, Национален археологически институт с музей при БАН, Институт за исторически изследвания при БАН, Институт по балканистика, Национален исторически музей – София, регионалните исторически музеи във Велико Търново, Шумен, Бургас, Силистра, Варна.

Пленарни доклади изнесоха корифеите на българската медиевистика акад. Васил Гюзелев, който се спря на възобновяването на Българската патриаршия през 1235 г. в светлината на историческите извори, и проф. Василка Тъпкова-Заимова, която подчерта ролята на култа към св. Димитър в освободителната борба на Асеневици.

* * *

Работата на участниците протече в две секции, съответно под надслов „Самият Търновград ще разтръби победите” и „Нашият нов Цариград цъфти и расте, укрепва се и младее”.

Основен акцент в работата на секцията „Самият Търновград ще разтръби победите” беше историческата интерпретация на освободителното дело на Асеневици и ролята на династията в историята на Второто българско царство. Проф. д.и.н. Петър Ангелов анализира образа на Асеневици във византийската книжнина, а неговият колега проф. д.и.н. Христо Матанов разгледа детайлно въпроса за византийското наследство във Второто българско царство. Върху значението на възстановителите на българската държавност за формирането на българската историческа памет в края на XII – средата на XIII в. акцентира проф. д-р Милияна Каймакамова, докато Румен Йорданов проследи представата за византийската власт над българите в историческата традиция на възобновеното българско царство.

Голям интерес предизвика докладът на доц. д-р Иван Лазаров, озаглавен „Цар Петър (1185 – 1197) и върховната власт при възобновяване на българската държавност”. В контекста на разглежданите събития, свързани с възобновяването на Българското царство, доц. д-р Павел Георгиев представи вижданията си по въпроса кога и защо Царевград Търнов се налага като център на освободителното движение на Асеневици. Доц. д-р Георги Николов се спря върху личностите на Теодор-Петър, Асен-Белгун и Йоаница-Калоян и ги определи като обновители на Българското царство. В доклада си гл. ас. Николай Хрисимов се присъедини към тезата, че въстанието на Асеневици не е стихийен бунт, а добре обмислено от идеологическа гледна точка начинание. Докладът на големия руски българист проф. д.и.н. Дмитрий Поливянний очерта приноса на книгата на Фьодор Успенски „Образование Второго Болгарского царства” в проучването на епохата на Асеневици.

Върху проблемите около участието на власите във въстанието на Асеневици посветиха проучванията си доц. д-р Александър Николов, д-р Александру Маджару (Румъния) и доц. д-р Николай Марков. Представените мнения, базирани на различната гледна точка на българската и румънската историография, логично доведоха до оживена дискусия по проблема.

Силно впечатление на аудиторията направи аналитичният и до голяма степен новаторски обзор на проф. д-р Пламен Павлов върху второто поколение на династията на Асеневици. Въз основа на познанията за византийската рангова йерархия доц. д-р Николай Кънев обоснова тезата, че Алексей Слав не е получил от император Анри титлата деспот като почетно рангово отличие, а като еквивалент на титлата василевс, и следователно – като признание от страна на Латинската империя за правата му над българския царски престол. Опит за съпоставителен количествен анализ на българо-латинските военни конфликти от първата половина на XIII в. бе направен от проф. д-р Ивелин Иванов.

Немалка група доклади бяха посветени на отношенията на Българското царство с неговите съседи. Първият междудинастичен брак, свързал Асеневици и Неманичи, беше обект на доклада на гл. ас. д-р Сашка Георгиева. Върху мястото на България в подписания през 1192 г. византийско-дубровнишки договор бе акцентирано от гл. ас. д-р Елена Костова. Обзор на връзките на Асеневици с Генуезката република направи д-р Симеон Хинковски. Приноси щрихи към въпроса за ролята на куманите в историята на Киевска Рус, България и Византия през първата половина на XIII в. представи доц. д-р Нуркен Кузембаев в доклада си за потомците на хан Котян. Задълбочен преглед на отношенията между Видинското княжество и татарите в периода от края на XIII до началото на XIV в. направи д-р Александър Узелац.

Интересен и задълбочен поглед върху Българското царство и сражението при Пелагония през 1259 г. поднесе гл. ас. д-р Момчил Младенов. Личността на Константин Тих-Асен и неговото място в съдбините на България бяха очертани от проф. д-р Бобан Петровски. Лингвистичният анализ на името Ивайло, направен в доклада на доц. д-р Стефан Йорданов, установи евентуален източнославянски облик на името. Византийските акции на Андроник III в Македония в навечерието на битката край Велбъжд бяха проследени от проф. Тони Филипоски. Наблюдения върху един от актуалните проблеми, свързани със социологическите аспекти на войните, бяха представени от гл. ас. д-р Янко Христов, който проследи въпроса за отношението към военнопленниците на Балканите през XIII в., вариращо от „...отнесъл се към плененото множество човеколюбиво...” до „... които плени, сам по-късно посече жестоко...”. Доклад на тема „Жената във властовите структури на Второто българско царство” изнесе доц. д-р Румяна Комсалова. Проф. д.и.н. Георги Атанасов обобщи наличните данни за флот в средновековната българска държава. Проф. д-р Валентин Плетньов представи нова добре обоснована теза за понятието „Карвунска земя”.

Предмет на голяма група доклади бяха проблемите от историята на възстановената Българска църква и нейната роля през вековете. Доц. д-р Бистра Николова очерта дискуссионните въпроси в изследването на историята на българската църква в периода до унията с папството през 1204 г. Д-р Анастасия Добичина насочи вниманието към политиката на пренасяне на свещени реликви в Търново през периода на възстановяване на Второто Българско царство (1185 – 1204). Проф. д.и.н. Илия Илиев изнесе доклад на тема „Въпроси на църковната организация в югозападните българските земи през първите десетилетия на XIII век”. Гл. ас. д-р Анета Николова, основавайки се върху материали от староруски църковни паметни, установи, че църковният календар на Царевград Търнов почива на охридски традиции. Проследявайки контактите на търновския митрополит Данаил с руския цар и неговия двор през втората половина на XVII век, проф. д.и.н. Иван Тютюнджиев очерта големия авторитет, който Търновската църква запазва дори и векове след края на Второто българско царство. Детайлно проследяване на руско-българските църковни връзки в историята и литературата от XVII – XIX в. бе направено от проф. д.и.н. Татяна Леонтиева.

Основно място в работа на втората секция на конференцията заемаха приносите на археолози и старобългаристи.

Проф. д.и.н. Иван Йорданов аргументира отново тезата за наличие на монетна емисия на цар Теодор-Петър. Доц. д-р Мирко Робов представи обзорен доклад на тема „Свети Димитър” – църквата на Петър и Асен”. Обстоен доклад върху археологическите проучвания в северната част на средновековния град Трапезица в периода 2007 – 2015 г. беше изнесен от проф. д.и.н. Константин Тотев. Д-р Иван Чокоев приведе археологическо доказателство за използването на кадифе през XIV в. Доц. д-р Олег Александров представи в доклада си находки на антични споллии от средновековните строежи на хълма Царевец.

Темата за старопрестолния град беше продължена от докладите на проф. д.и.н. Казимир Попконстантинов и проф. д-р Хитко Вачев, които представиха надпис върху тухла с евангелски текст от средновековния манастир в местността Френкхисар, и на доц. д-р Йордан Алексиев – върху светците покровители на столичния Търновград, по-конкретно – върху мощите на свети Иван Рилски и света Параскева. Проф. д-р Хитко Вачев и Илиян Петракиев изясниха въпроса за локализацията на богородичните манастири в столичния Търновград през XII – XIV в. Доц. д-р Евгени Дерменджиев проследи предстоличната история на Патриаршеския комплекс в Търновград. Докладът на Диана Косева-Тотева беше посветен на стенописите от средновековна църква № 2 на крепостта Трапезица във Велико Търново. С духовната история на епохата на Второто българско царство беше свързан и докладът на проф. д-р Патрик Льокак, посветен на влиянието на художествения стил на светогорските манастири върху изображенията на Ивановските скални манастири от XIV в.

Археологическата тематика беше представена и от доклади, осветляващи с нови данни извънстоличния живот през епохата на Второто българско царство. Доц. д-р Бони Петрунова представи средновековни накити от Калиакра. Въоръжението от времето на въстанието на Асеновци в светлината на находките от Пернишката крепост беше разгледано от гл. ас. Деян Рабовянов и Станимир Димитров. Доклад на тема „Златен пръстен-печат от Късното българско средновековие с изображение на двуглав орел и монограм” изнесе доц. д-р Стела Дончева.

Венелин Бараков представи доклад на тема „Крепостите на Асеновци в Централния Балкан от края на XII – началото на XIII в. Д-р Игор Лазаренко подчерта някои специфики в циркуляцията на българските монети от XIII – XIV в. в района на средновековна Варна, а тенденциите в стопанското развитие на Второто българско царство при управлението на Асеновци бяха проследени от доц. д-р Димитър В. Димитров. Разкопките на крепостта Урвич, представени от доклада на научния им ръководител, проф. д.и.н. Николай Овчаров, разкриват нови шрихи от динамичната история на падането на България под османска власт. Средновековни крепости в региона на Ловеч и Троян по данни от османски документи от XVI в. локализира проф. д-р Красимира Мутафова.

Историци и филолози старобългаристи посветиха усилията си върху проучването на духовния живот и книжовното дело на Второто българското царство.

Д-р Кирил Маринов от Университета в Лудж (Полша) се спря на въпроса как Никита Хониат използва топоси от Новия завет в пропагандата си против българското освободително движение. Доклад на тема „Търновският сакрален пантеон и Асеновци” бе изнесен от проф. д-р Венелин Грудков, а проф.

д.ф.н. Димитър Кенанов представи отразяването на епохата на Асеновци в сборниците „Търновска книжовна школа”. Проф. д-р Мария Спасова аргументира тезата за втори Златен век на българската култура, литература и книжнина при цар Иван Александър, въз основата на сведенията от български средновековни ръкописи, приписки и надписи. Цар Иван Александър и неговата държавническа грижа за манастирите в Парория разгледа директорът на РИМ – гр. Бургас, Милен Николов. На култа към патриарх Евтимий беше посветен докладът на доц. д-р Димо Чешмеджиев, а на този към св. Теодосий Търновски и иконопочитанието в Търновград – докладът на гл. ас. д-р Пламен Събев. Историята на Бдинската митрополия при царуването на Иван Срацимир (1356 – 1396) беше обект на новаторски анализ от проф. д.ф.н. Анчо Калоянов, а съдбата на митрополската църква „Въведение Богородично” във Видин след османското завоевание бе проследена от д-р Атанаска Стамболийска. Предизвикателствата, които поставят пред духовенствата в Европа и България екстремни събития, като чумната епидемия от 1347 – 1354 г., бяха предмет на разглеждане в доклада на д-р Георги Ковачев.

Проблеми, свързани с мястото на Търновград и Второто българско царство в средновековния свят и отражението им в литературата, разгледа една малка група доклади. Докладът на проф. д.и.н. Рая Заимова беше на тема „Памет и легенда за Царевград Търнов и Балдуин Фландърски в ново време”. Симеон Антонов представи едно легендарно сведение от „Картлис цховреба”, засягащо смъртта на император Алексий III при българския цар, а Лъчезар Кръстев представи нови данни за рода на Шишмановци в Унгарското кралство.

* * *

Конференцията беше част от програмата на националните чествания по случай 830-годишнината от въстанието на Петър и Асен, организирани от Община Велико Търново, и беше проведена под патронажа, освен на Негово Светейшество патриарх Неофит, и на господин Даниел Панов, кмет на Велико Търново, и професор д-р Христо Бонджолов, ректор на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий”. В Организационния комитет на конференцията участваха някои от най-големите имена в българската историческа наука, а негов председател беше деканът на Историческия факултет на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий”, проф. д.и.н. Иван Тютюнджиев, подпомаган от екип преподаватели от ръководения от него факултет. За участници и гости бяха предвидени специално издание на програмата „Звук и светлина” и посещения на най-важните археологически обекти в града, където се запознаха с най-новите достижения в проучването им.